

Як інтертекстуальні одиниці в досліджуваному тексті можна виділити також перифрази. Їх серед видів інтертекстуальності розглядає О. Рябініна [3: 92–100], а слідом за нею М. Булах [1]. При цьому наводиться застереження, що інтертекстом є не кожна перифраза, а лише ті з них, у яких не втрачено відчуття «чужого слова» [3: 93]. Ми погоджуємося з такою думкою. Інтертекстуальні перифрази у Лесі Ворониної, як правило, відсилають до всталених зворотів радянської ідеології: «А на ранок до мене подзвонили з Санкт-Петербурга – там почалися білі ночі, і без мене, виявляється, у **колиці революції** просто не можуть обійтися!» [2: 7]; «... “політично неблагонадійні” інтелігенти, яких так не любив друг дітей Йосиф Віссаріонович» [2: 60]. Рідше перифрази апелюють до класичної літератури: «**Петра твореньє** гарненько відреставрували, помили й позолотили» [2: 7]. Введення російської перифрази без перекладу в український текст робить її ближчою до джерела, але при цьому авторка вирішує використати графіку саме української мови.

Близькими до перифраз є образні кліше, наприклад: «*Було там і наших козаків 60 тисяч – лежать вони під фундаментами вишуканих палаців і, певно, символізують **нерозривну дружбу двох братніх народів***» [2: 9]; «*Можливо, саме через цю **непоступливість**, а часом і відвертий спротив естонці не розчинилися у радянському жлобстві, не стали по-справжньому рідними серед “**республік-сестер**” колишнього СРСР*» [2: 44]. Це також одиниці інтертекстуального характеру. Як бачимо, джерело їх походження таке ж, як і в перифраз. Авторка ставить до стандартних висловів радянської ідеології здебільшого іронічно, вони інколи просто уваризують її текст, а інколи передають несприйняття деяких кліше минулого, як у прикладі про «*нерозривну дружбу двох братніх народів*». Ми також бачимо, що запозичені з радянської мови кліше в деяких випадках можуть уживатися в лапках, але частіше виступають без них, тому що авторка розраховує на такого читача, який їх впізнає.

Таким чином, інтертекстуальні елементи в подорожніх нарисах Лесі Ворониної «У пошуках Огопого» виконують низку функцій. Вони є елементами будови тексту, встановлюють міжкультурні зв'язки і розширюють культурну компетенцію читача. Але найчастіше інтертексти творять різноманітну експресію, передають емоції та є засобами комізму. Усе досліджене показує, що інтертекстуальні одиниці – важливі складники мандрівної прози. Перспективним є їх дослідження в інших жанрах сучасної літератури.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Булах М. Б. Перифраз як засіб інтертекстуальності у мас-медіа / М. Б. Булах // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. – 2012. – Вип. 25. – С. 143–148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apyl_2012_25_18.pdf
2. Воронина Л. У пошуках Огопого. [Нотатки навколосвітньої мандрівниці] / Леся Воронино. – К. : Нора-Друк, 2010. – 176 с.
3. Рябініна О. К. Інтертекстуальність у дискурсі сучасної української преси: лінгвістичний аспект : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – укр. мова / О. К. Рябініна. – Харків, 2007. – 215 с.
4. Слышкин Г. Г. От текста к символу : лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. – М. : Academia, 2000. – 128 с.
5. Фатеева Н. А. Интертекст в мире текстов. Контрапункт интертекстуальности / Н. А. Фатеева. – Изд. 3-е, стереотипное. – М. : КомКнига, 2007. – 280 с.
6. Шаповал М. Система координат: типологія міжтекстової взаємодії та маркери інтертекстуальності / Мар'яна Шаповал // Вісник Львівського університету. Сер. філологічна. – 2008. – Вип. 44, ч. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/visnyk/44_2008/44_2008_shapoval.pdf

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Свєнєія Моштаг – старший викладач англійської мови кафедри іноземних мов Харківського національного університету міського господарства ім. О.М.Бекетова.

Наукові інтереси: стилістичні та дискурсивні аспекти мови сучасної прози.

УДК 811.111-26

КОЛОРОНІМИ У СУЧАСНІЙ БРИТАНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ВІРШІВ ТЕДА Х'ЮЗА ТА САЙМОНА АРМІТІДЖА)

Ольга НАУМЕНКО (Миколаїв, Україна)

У статті розглядається колірні лексика. Дослідження виконано на матеріалі віршів сучасних британських поетів – Теда Х'юза і Саймона Арміджа – та їх російських перекладів. Проаналізовано частотність вживання колоронімів, їх роль у творах та відтворення у перекладі. Подано класифікацію кольороназв.

Ключові слова: колоронім, первинні колороніми, вторинні колороніми, поетичний переклад.

The given article deals with the colour namings. The research has been made on the basis of poems of contemporary British poets, Ted Hughes and Simon Armitage, and their Russian translations. Frequency of colour namings' occurrence in texts, their role and peculiarities of rendering have been analysed. The classification of colour namings has been mentioned.

Keywords: colour naming, primary (basic) colour namings, secondary colour namings, poetic translation.

Сучасна поезія – поняття досить широке. Для одних воно охоплює останнє десятиріччя, для інших – більш тривалий проміжок часу. Це пояснюється тим, що досвідченіші поети справляють вплив на молоде покоління, і через близькість тематики та стиль письма їх зараховують до однієї епохи. Ці характеристики об'єднують популярних на своїй батьківщині поетів Теда Х'юза та Саймона Армітіджа. Вітчизняним читачам їх твори мало відомі, це і робить дослідження актуальним.

У даній статті ми маємо на меті проаналізувати колороніми у віршах Теда Х'юза та Саймона Армітіджа. Дослідження проведено на матеріалі творів, що увійшли до збірки «В двух измерениях» [1] та їх перекладів, виконаних В.Світлосановим. У перекладах було збережено не всі колороніми, тому нижче в якості прикладів наводяться переклади автора статті.

Тед Х'юз (справжнє ім'я Едвард Джеймс Х'юз) – англійський поет, драматург, критик. Він жив та працював у 1930 – 1998 роках. Тед Х'юз видав тринадцять поетичних збірок, п'ять прозаїчних книг, декілька книжок для дітей, відредагував та уклав низку поетичних антологій. Отримав багато літературних нагород Англії та Європи. Останні чотирнадцять років був поетом-лауреатом. Проте не ці досягнення зробили Теда Х'юза «відомим». Його перша дружина, американська поетеса Сільвія Платт скоїла самогубство через сім років подружнього життя. Цей випадок вплинув на подальше життя та творчість поета. Друга дружина Теда Х'юза, Ассія Уевілл, також вкоротила собі віку. В обох трагедіях звинуватили письменника. Тогочасні феміністки називали його «вбивцею та жінконенависником». І лише незадовго до смерті Теда Х'юза виправдали. Причиною такої зміни ставлення став цикл віршів «Листи до дня народження», який розповів широкому загалу про складні та напружені стосунки поета з першою дружиною.

Багато критиків сходяться на думці, що зі смертю Теда Х'юза пішов останній «по-справжньому великий поет Англії». Настала пауза, «проміжок». Юрій Тинянов ще у 1924 році в одній статті стверджував, що у «проміжку» вичерпується віршова інерція, гуртки змішуються та розпадаються, настає час поетів-одинаків. Саме такий час і настав в англійській поезії наприкінці ХХ століття [1: 15].

Саймон Армітідж – англійський поет та прозаїк, представник молодшого покоління. Він, як і його сучасники, відчув на собі вплив Теда Х'юза. Саймон Армітідж також пише для радіо, кіно та телебачення. Він є лауреатом декількох почесних премій.

Тед Х'юз в основному писав про природу, про її хижу, первісну красу. Багато хто закидав поету, що він зображував насилля, проте він пояснював, що це лише закони природи. Вірші Х'юза побудовані на вільних асоціаціях, різких контрастах, «плотських» метафорах, його вирізняє сувор ритмічна організація, графічна випуклість словесно-малюнка [1: 28].

Саймон Армітідж також черпає натхнення «зі свого коріння», з прив'язаності до своєї малої батьківщини, містечка Хаддерсфілд, що у Західному Йоркширі, та до її особливої мови. Цей поет зараз широко відомий у Британії. За його легким, подекуди розмовним стилем приховується різноманітність форм та сила майстерності. Йому подобається подивитися «свіжим поглядом» на ходові вирази чи жаргонізми, вжити їх у новому значенні; і йому часто вдається показати у світлі повсякденності надокучливу підлість та лицемірство [1: 33].

Як вже було зазначено, центральне місце у творчості обох поетів займають вірші про природу. У збірці було виявлено три твори Теда Х'юза, де він використав кольороприкметники («Wind», «Esther's Tomcat», «The Horses») та два твори Саймона Армітіджа («Song», «The Jay»). Всього було знайдено двадцять сім кольороназв, з яких двадцять у віршах Теда Х'юза і лише сім у Саймона Армітіджа. У всіх творах різна кількість колоронімів, вони використовуються для різних цілей. Зупинимося окремо на кожному вірші.

Більше всього колоронімів у вірші Теда Х'юза «The Horses» - одинадцять.

У вірші йдеться про те, як ліричний герой продирається через ліс на світанку, на шляху йому трапляється стадо коней, вони сірі і нерухомі, коли герой повертається назад, він знову бачить тих коней, але на цей раз вони вже купаються у променях сонця. Картинка справляє враження на героя, він говорить, що через деякий час згадає цю ідилію на шумних вулицях міста. Кольороназви є чи не найважливішим елементом твору, адже саме вони допомагають створити яскравий образ в уяві читачів і, таким чином, реалізують задум автора.

Говорячи про те, як долини потопали у темряві, поет пише *blackening dregs of the brightening grey*; фон, що відкривається перед героєм, - *dense grey*; коні постають сірими фігурами сірого мовчазного світу - *grey silent fragments of the grey silent world*. Коли встає сонце, автор використовує наступні описи: *orange, red, red sun* – помаранчеве, червоне, червоне сонце, *blue gulf* – синя затока, *red leveling rays* – червоні прямі промені, *red clouds* – червоні хмари.

Як ми бачимо, загальну картинку створюють лише два колороніми – *grey* та *red*. Вони повторюються однаково кількість разів (по чотири) та протиставляються один одному.

У коментарі перекладач В.Світлосанов зазначає: «...изобразительные приёмы Хьюза очевидны. Хотелось передать осязаемое потепление красочного (живописного) материала: переход от стального (серого) к золотистому, алому. Хотелось с помощью лёгкой остановки стиха изобразить это состояние долгого терпеливого ожидания (стояния), этот фокус блуждающего взгляда рассказчика-наблюдателя...» [1: 498]. Проте, у його перекладі кількість кольороназв скорочується майже вдвічі (сім замість одинадцяти), а контраст, на якому зіграв поет, втрачається через використання перекладачем синонімів: *апельсиновое солнце, золотые потоки света, алые лучи*.

Вірш «Wind» займає другу позицію за кількістю вживання кольороприкметників - їх тут шість. У творі змальовано вже знайому нам картинку – світанок, перехід від ночі до ранку, та якщо у попередньому вірші використано безбарвний сірий, то у цьому – чорний: *window floundering black astride* – чорне вікно, *luminous black hills* – блискучі чорні пагорби, *black-back gull* – чайка з чорною спиною. На противагу темряві виступають такі образи: *emerald hills* – смарагдові пагорби, *orange sky* – помаранчеве небо, *green goblet* – зелена чаша. У перекладі даного віршу перекладач опустив усі кольороназви.

У вірші «Esther's Tomcat» згадується легенда про безстрашного, зухвалого kota, який напав на лицаря. Колороніми використовуються для його опису: *eyes, green as ringstones* – зелені очі, як смарагди, *he yawns wide red* – широко позіхає; для опису природи: *blue dusk* – сутінки. Перекладач залишив колоронім лише в описі очей.

Саймон Армітідж у вірші «The Jay» описує пташку. Поет використав п'ять колоронімів. Серед них є прості та складені (за морфологічною будовою). Наприклад, *black moustache* – чорні вуса, *blue lapels* – сині одвороти (лацкани), *buff-brown coat* – темно-жовте пальто, *lime-green dress* – зелена сукня.

Вірш «Song» складається з трьох строф, кожна логічно завершена, проте між ними є і зв'язок. У першій йдеться про те, як ліричний герой майструє човник, у другій – про те, як він намагається розпалити багаття, а у третій – як куштує форель у будиночку біля річки. З усього того автор робить висновок:

...It is
the way of things, the taking shape
of things, beginning with their names;
secrets told in acts of sunlight,
promises kept by gifts of rain. –

У цьому суть речей,
Їх призначення та форма,
Що прихована в іменах.
Приховане з'явиться на сонці,
Обіцяне випаде дощем.

У вірші «Song» лише два колороніми: *hazel bark* – червонясто-коричнева кора, *silver flesh* – срібляста ділянка.

У перекладах віршів Армітіджа було збережено усі колороніми.

Нами було проаналізовано частотність вживання колоронімів у віршах. Тепер зосередимо увагу на семантичних групах, до яких належать вищезгадані колірні лексеми. За основу візьмемо класифікацію Г.О.Матковської [3].

Дослідниця виділяє два семантичні класи термінів-кольороназв: первинні та вторинні. До первинних вона відносить ті, що за визначенням Б.Берліна та П.Кея є базовими, а саме: *white* - білий, *black* - чорний, *red* - червоний, *yellow* - жовтий, *green* - зелений, *blue* - синій, *grey* - сірий, *purple* - фіолетовий, *brown* - коричневий, *pink* - рожевий [2: 15]. Що стосується вторинних колоронімів, дослідниця на основі метонімічного та метафоричного переосмислення ознак об'єктів екстралінгвістичної дійсності виділяє наступні семантичні класи вторинних термінів-кольороназв.

До першого класа відносяться колороніми, що виникли шляхом переосмислення колірних ознак рослин. У цьому класі Г.О.Матковська виділяє такі підкласи:

- 1) кольороприкметники, що включають назви плодів (овочі, фрукти, ягоди): *almond* – жовтувато-коричневий, колір мигдалю;
- 2) кольороприкметники, утворені від назв квітів та трав: *rose* - рожевий, *daffodil* - жовтий;
- 3) кольороприкметники, утворені від назв дерев: *mahogany* – колір червоного дерева; *chestnut* - каштановий.

Лексичні одиниці другого класу ґрунтуються на метафоричній транспозиції колірних характеристик представників фауни:

- 1) тварин: *fawn* – жовтувато-коричневий, бежевий; *beaver* - коричневий;

2) птахів: *canary* – ясно-жовтий, канарковий;

3) риб та інших представників водної фауни: *salmon* – колір сомон, оранжево-рожевий, *oyster* – сірувато-білий.

Колороніми третього класу утворені шляхом транспозиції колірних ознак речовин:

1) кольороприкметники, утворені на основі назв коштовного каміння: *emerald* – смарагдовий, яскраво-зелений; *sapphire* – сапфірний, темно-синій;

2) кольороприкметники, утворені на основі назв металів: *gold* - золотавий; *copper* – мідно-червоний.

Ще один клас кольороназв пов'язаний з продуктами харчування та напоями: *caramel* – колір карамелі, колір паленого цукру (відтінок коричневого); *chocolate* – шоколадний колір; *champagne* – колір шампанського, блідо-палевий; *milky* – молочний колір.

Виходячи з усього вищезгаданого, робимо висновок: Тед Х'юз надавав перевагу первинним колоронімам, тобто базовим, що є простішими за своєю структурою та способом творення; Саймон Армідж, навпаки, частіше вживає вторинні кольороназви, що походять від іменників. Наприклад, *hazel, silver, lime-green*.

Що стосується перекладів, не у всіх було збережено колороніми. Це, зокрема, стосується віршів Теда Х'юза. Перекадач заміняв колірні лексеми неколірними, а подекуди просто їх опускав. У віршах Саймона Арміджа кольороприкметники було збережено. При виборі відповідника перекладач навіть брав до уваги семантичну групу, до якої належала кольороназва вихідного тексту, тобто вживав первинні чи вторинні колороніми.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. В двух измерениях. Современная британская поэзия в русских переводах / Под. ред. Бородинской М., Кружкова Г. – М.: Новое литературное обозрение, 2009. – 528 с.

2. Berlin V. Basic Color Terms: their Universality and Evolution / V. Berlin, P. Kay. – Berkeley, Los-Angeles: Un-ty of California Press, 1969. – 178 p.

3. Матковська Г.О. Семантико-прагматичні особливості вторинних термінів-кольоразв // Режим доступу: <http://www.конференция.com.ua/pages/view/180>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Науменко – викладач кафедри теорії та практики перекладу Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Наукові інтереси: колористика, художній переклад, поетичний переклад.

УДК 811.161.2'373.2'373.613

ПОХІДНІ ВІД АНГЛІЙСЬКИХ ОНІМІВ ЗІ СФЕРИ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ ТА МЕДІА: ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ

Діна НЕСТЕРЕНКО (Харків, Україна)

У статті розглядаються питання функціонування відоміних похідних зі сфери масової культури в сучасній українській прозі. Серед ключових проблем у статті проаналізовано зрушення у відомімах на формальних рівнях мови, а також здійснений аналіз семантичних змін, які відбуваються під час актуалізації зазначених відомінів у творах сучасних українських прозаїків.

Ключові слова: відомі, неологізм, графіко-фонетичні норми, запозичення, продуктивний суфікс, трансонімізація, деонімізація.

The article deals with the problematic aspects of onym derivatives which come from mass culture and function in the modern Ukrainian prose. Among key issues the changes which onym derivatives undergo at the formal levels of the language are analysed. Also the peculiarities of the semantic changes, which take place in the process of actualization of the derivatives in the works of modern Ukrainian writers, are discussed.

Key words: onym derivative, neologism, graphic and phonetic standards, loan-word, productive suffix, transonymisation, deonymisation.

В останні десятиліття в онімній підсистемі української мови все вагомішою частиною стають оніми зі сфери масової культури та медіа, а загалом у лексичній системі мови – їхні похідні, оскільки всі ці одиниці є виявами процесу розширення культурних знань сучасної людини, а у своїх вторинних функціях ще й надають мові образності та насичують її символікою. Зокрема, такі оніми елементи значно активізувались і в мові сучасних художніх творів. На це явище впливають як інтра-, так і екстралінгвальні чинники. І хоча ономастика є достатньо давньою галуззю мовознавства і спектр проблем, досліджений науковцями у цій галузі, доволі широкий (проблеми антропонімії та топонімії, ономастичного словотвору, функціонування онімів у фразеології, питання когнітивної ономастики та інші), але питання активізації твірних онімних основ із зазначеної сфери та їх подальшої реалізації у вигляді деонімів і трансонімів наразі залишається актуальним і малодослідженим.